

Гончаров Андрій Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри загально-правових дисциплін

Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг)

Гончаров Микола Вікторович,

аспірант кафедри теорії,

історії права і держави конституційного права

Навчально-наукового інституту права

Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь)

ДО ПИТАННЯ ЩОДО РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Вагомим чинником процесу розбудови соціальної держави є законодавче опосередкування «соціальності» такої держави шляхом формування особливої «ділянки» об'єктивного юридичного права – так званого соціального права – і відповідної галузі законодавства (соціального законодавства). З огляду на це, методологічно ґрунтуючись на дослідницькому підході, який у літературі названо «погребовим», О.З. Панкевич пропонує таку дефініцію: соціальне право – це комплексна інтегрована галузь об'єктивного юридичного права, що являє собою систему юридичних норм, спрямованих на регулювання таких суспільних відносин, якими опосередковується соціальний захист людини, здійснюваний соціально-аліментарним методом (методом соціальних надань).

У скороченому варіанті ця доктринальна дефініція набуває такого вигляду: соціальне право – це система юридичних норм, які регулюють соціально-захисні відносини соціально-аліментарним методом [1, с. 117].

У свою чергу предметом соціального права є суспільні відносини, що опосередковують соціальний захист людини шляхом безпосереднього задоволення її життєво необхідних потреб за рахунок соціальних (державних) джерел [1, с. 106].

Саме під час дослідження правової природи соціального права та його

методу О.З. Панкевич торкається проблематики соціального захисту. На його думку, соціальний захист у найзагальнішому (загальносоціальному) плані – це створення суспільством умов, необхідних для нормального, за даних конкретно-історичних обставин, існування та розвитку людини.

При цьому вчений наголошує, що предметом соціального права є комплекс соціально-захисних (а не соціально-забезпечувальних) правовідносин. Однак як не парадоксально на перший погляд це звучить з огляду на вищезазначене, але, на переконання О.З. Панкевича, замість терміна «соціальний захист» доречніше вживати «соціальне забезпечення», що пояснюється такими твердженнями. По-перше, у контексті забезпечення прав і свобод (а отже, і потреб) людини цей термін є ширшим за обсягом і охоплює три елементи (напрями) державної діяльності щодо створення умов для здійснення прав і свобод людини: 1) сприяння реалізації прав і свобод (шляхом позитивного впливу на формування їх загальносоціальних гарантій); 2) охорону прав і свобод людини (шляхом вжиття заходів, зокрема юридичних, для попередження, профілактики порушень прав і свобод); 3) захист прав і свобод людини (відновлення правомірного стану, притягнення порушників до юридичної відповідальності). Як наслідок забезпечення прав людини – це створення соціальних умов, необхідних для використання цих прав, тоді як захист є лише одним із його складових елементів).

По-друге, навіть із точки зору етимології, термін «забезпечення» видається більш привабливим, ніж «захист», що в такому контексті асоціюється з тимчасовою дією, яка має закінчитися тільки-но мине загроза. Щодо «забезпечення», то це переважно, тривалий процес, який має сталий характер і не залежить від тимчасових життєвих ускладнень. Крім того, термін «захист» має тривожне психологічне навантаження, оскільки йдеться про загрозу, небезпеку, від якої потрібно захищатися [1, с. 112].

Під соціальною державою В.М. Якубенко розуміє таку державу, яка визнає

людину найвищою соціальною цінністю, створює індивідам рівні умови для матеріального самозабезпечення, надає соціальну допомогу особам, які опинилися у скрутному становищі, з метою забезпечення кожному гідного рівня життя; перерозподіляє матеріальні блага відповідно до соціальної справедливості; має на меті забезпечення громадянського миру. Принципи соціальної держави теоретик права визначає як вихідні ідеї існування соціальної держави, що виражають найважливіші закономірності та підвалини такого типу держави, визначають її головні риси, характеризується універсальністю, вищою імперативністю та загальною значущістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови (як орієнтири) і зміцнення соціальної держави [3, с. 55].

Таким чином, в юридичній науці соціальний захист населення вивчається як безпосередньо, так і опосередковано в контексті осмислення інших проблем, насамперед соціальної держави та її соціальної функції. Незважаючи на значну кількість розробок окремих аспектів юридичної природи соціального захисту, його сутність залишається недостатньо опрацьованою в межах загальнотеоретичного правознавства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Панкевич О. З. Соціальна держава: поняття та загальнотеоретична характеристика : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Панкевич Олег Зіновійович. Львів, 2003. 191 с.
2. Гончаров А. В. Теоретико-правові засади соціального захисту в Україні: Дис. ... кан. юрид. наук: 12.00.01, Донецьк, 2011. 196 с.
3. Якубенко В. М. Принципи соціальної держави: стан і перспективи їх реалізації в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Якубенко В'ячеслав Михайлович. К., 2005. 213 с.